

MINORITSKÝ KLÁŠTER

DAS MINORITENKLOSTER
THE MINORITE MONASTERY
KLASZTOR FRANCISZKANÓW

Fragment gotického okna náleží nejstarší stavební fázi kláštera (titulní strana)

Klášteří komplex s kostelem sv. Ducha od jihovýchodu (vlevo)

Svorník křížové klenby gotického sálu (podtisk)

Minoritský klášter s kostelem sv. Ducha v Opavě patří neodmyslitelně k historii města, v níž nejednou sehrál významnou roli. Datum jeho přesného založení není známo, závěry nejnovějších studií hovoří o období po roce 1241. První podložená zpráva o existenci opavského konventu je z 3. dubna 1250, kdy na provinciální kapitule v Hradci Králové byl opavský konvent přijat mezi kláštery česko-polské provincie. Původní stavby, jak obydlí, tak svatyně, byly zřejmě prosté účelové dřevěné objekty, které však nejpozději do roku 1265 nahradila stabilní zděná architektura; 24. května 1265 se totiž v klášteře sešla k jednání provinciální kapitula řádu a je velmi nepravděpodobné, že by rokovala v nedůstojných prozatímních budovách.

Doklady této nejstarší gotické fáze kláštera jsou zafixovány ve východním traktu, který prošel v letech 1973 - 1989 rozsáhlou rekonstrukcí a slouží dnes jako víceúčelové zařízení kulturně-sociálním potřebám regionu. V průběhu oprav byla alespoň zčásti rehabilitována architektonicky nejceněnější prostora původní kapitulní síně, sklenutá do masivních středních sloupů a dnes označovaná jako "gotická síň". Proměny stavby ve sledu staletí vtiskly její druhé, o jeden metr vyvýšené části charakter barokního prostoru, sloužícího minoritům jako zimní refektář a dodnes tak tradičně označovaný.

Východní křídlo kláštera je však pouze jedním ze tří traktů minoritského konventu jako celku a nelze mozaiku jeho dějin skládat izolovaně od této architektonické a funkční vazby včetně zbarokizovaného kostela sv. Ducha, který je uváděn jako místo posledního odpočinku členů rodu opavských Přemyslovců - knížete Mikuláše (1365), Václava s manželkou Juditou (1382), Přemka (1433), syna Jiřího z Poděbrad - knížete Viktorina (1485) i příslušníků české slezské šlechty, kteří tu měli asi 50 náhrobků, jak je uváděno ještě v polovině 18. století.

Zatímco hodnotná architektura kostela, skrývající ve svém jádru původní gotickou hmotu, sloužila jednoznačně sakrálním účelům, zdi kláštera nebyly žádnou hradbou událostem veřejného života.

Freska Ignáce Günthera na čelní stěně někdejšího zimního refektáře

Bývalý zimní refektář dnes slouží jako Bezručova čítárna (vpravo)

Již v roce 1519 se uvádí existence "soudné světnice" v nejstarší východní části kláštera. Po roce 1575 byl přebudován původní velký dormitář-ložnice bratří v prvním poschodí v prostorný renesanční sněmovní sál. Adaptace provedli stavitelé Antonio Horrello von Laubersee a Bernart Leone, Vlach, žijící v Moravské Ostravě; opavský mistr Hanuš vyzdobil místnost znaky zemských soudců. V roce 1577 tu poprvé zasedal zemský sněm. Požáry, které postihly klášter v roce 1424 a 1556, byly menšího rozsahu a vyžádaly si pouze renovační zásahy. Obrovský požár města v roce 1689 však konvent i kostel minoritů poškodil mnohem citelněji a doslova je obrátil v sutiny. Adaptace kostela trvala déle, ale v opraveném sále se schází sněm k jednání již v roce 1691.

Teprve v roce 1714 se však uvažuje a posléze přistupuje k přístavbě třetího křídla. V roce 1734 pak dochází ke zřícení části tohoto traktu, ale hned v příštím roce je zahájena a roce 1758 stavebně dokončena nová hlavní, do ulice situovaná dvouposchodová budova. Součástí prací na zvelebení kláštera byly i úpravy dalších dvou traktů a fresková výmalba zimního i letního refektáře; letní jídelnu oživila malbami ruka Josefa Matyáše Lasslera, signace ústředního výjevu v zimním refektáři však určuje jako autora Ignáce Günthera.

Požár v roce 1790, kdy se na konventu zřítily všechny střechy a také klenby ve dvou horních chodbách, nás z větší části připravil o další fresky - cyklus 19 velkých historických obrazů, které zdobily klášterní chodby.

19. století bylo obdobím "úřadování". V prvním poschodí východního traktu se nadále odbývala soudní řízení zemského sněmu, a to až do roku 1849. Následně tady byl umístěn opavský porotní soud, ale v letech 1854 - 1938 byly všechny prostory, které Slezský sněm užíval, pronajaty gymnazijní knihovně, včetně velkého sněmovního sálu. V hlavním traktu se kromě konventu střídaly četné instituce a úřady; od roku 1809 polní špitál, od roku 1846 vojenská nemocnice, zemské finanční ředitelství, berní správa, školské úřady, měšťanská škola, pomocná škola i zastavárna. Účelům vlastního konventu sloužil plně pouze střední trakt. Za okupace v letech 1938 - 1945 zabral celý komplex říšský archiv. V průběhu osvobozovacích bojů v roce 1945 byly minoritský klášter i kostel značně poškozeny přímým zásahem při bombardování města. Zeela zničen byl právě nejstarší trakt. Shořelo 45 000 svazků knihovny, ze zimního refektáře se zachovaly jen zdi a fresky na čelních stěnách a v kartuších; klenba s bohatou štukovou výzdobou a zobrazením čtyř církevních učitelů v medailonech se až na malý fragment zřítla. Definitivně vzala za své fresková výzdoba letního refektáře sežehnutím bombou se zápalnou směsí. Do roku 1950, kdy tady ještě působili minorité, provedl řád zastřešení objektu a základní údržbové a renovační práce. Po tomto datu došlo v letech 1953 - 1955 k rozsáhlé adaptaci hlavního traktu, v němž bylo od roku 1956 do roku 1995 umístěno zemědělsko-lesnické oddělení Státního oblastního archivu v Opavě, přičemž již od roku 1990 byl klášter v rámci restitučního vypořádání majetkově převeden řádu menších bratří.

Akvarel Adolfa Zdravil ze sbírek Slezského zemského muzea v Opavě dokumentuje podobu letního refektáře před jeho zničením v dubnu 1945

Resümee

Das Minoritenkloster mit der Kirche des heiligen Geistes in Opava ist ein bedeutendes historisches Denkmal der Stadt. Es wurde wahrscheinlich zwischen den Jahren 1241 - 1250 gegründet. Die Umwandlungen des ursprünglich gotischen Baues prägten in der Folge der Jahrhunderte dem Kloster einen Charakter des Barokraumes ein.

Das Kloster, außer der Standardausnutzung für die Zwecke des Ordens, diente von jeher auch den Bedürfnissen des öffentlichen Lebens. Ungefähr nach dem Jahr 1575 entstand im ersten Stock ein geräumiger Renaissanceversammlungsaal. Im Jahre 1577 tagte hier zum erstenmal der Landtag. Der riesige Brand der Stadt im Jahre 1689 verwandelte den Konvent und auch die Kirche zu Trümmern.

Im Jahre 1714 wird an den Anbau des dritten Flügels angetreten, nach seinem Einsturz im Jahre 1734 wurden die Wiederherstellungsarbeiten in Angriff genommen und im Jahre 1758 wurde das neue zweistöckige Gebäude beendet. Es kam auch zur Instandsetzung zwei weiterer Trakte. Spürbar traf der Brand den Konvent im Jahre 1790.

Das 19. Jahrhundert war eine Periode des Amtierens; in dem Haupttrakt wechselten sich außer dem Konvent zahlreiche Institutionen und Behörden. Zu den Zwecken des Konvents diente vollständig nur der mittlere Trakt.

Bei der Okkupation in den Jahren 1938 - 1945 besetzte den ganzen Komplex das Reichsarchiv. Bei der Bombardierung im Jahre 1945 wurden das Kloster und auch die Kirche bedeutend beschädigt. Vom Jahre 1973 bis zum Jahre 1989 verlief die gesamte Rekonstruktion des am meisten beschädigten östlichen Traktes des Klosters, der heute als mehrzweckmäßige Einrichtung den kulturell-gesellschaftlichen Bedürfnissen der Region dient.

Summary

The Minorite Monastery with the Church of the Holy Spirit are significant historical buildings of the city. They were probably founded in the years 1241 - 1250. Originally gothic complex was later baroquized.

The convent, besides its standard utilization for the order purposes had also served for the public life needs. Commodious Renaissance parliamentary hall on the first floor arose out after the year 1575. The Land Assembly was in the session here for the first time in 1577. The immense fire of the city in 1689 had changed the convent and the church into the ruins.

The third wing of the convent was built in 1714, but after its damage in 1734, there were the renovations. A new two-storied building was completed in 1758. There was also an adjustment of the next two wings. The fire affected the convent very perceptibly in 1790.

The 19th century was the period of the administration. The main wing was also used for numerous institutions and offices. Only a middle wing was fully used for the convent purposes.

During the occupation in 1938 - 1945, the whole complex was annexed to the Imperial Archives. The monastery and the church were considerably destroyed in a bomb-attack in 1945. The general reconstruction of the most damaged eastern wing of the convent had been in progress from the year 1973 to 1989. Now the main wing also serves for the cultural-social needs of the region. The parliamentary hall is among others used as an assembly hall of Silesian University.

Resümé

Do jednych z najbardziej znaczących zabytków miasta Opawy należy klasztor Franciszkanów z kościołem św. Ducha w Opawie. Najprawdopodobniej założony był w latach 1241 - 1250. Przemiany pierwotnej gotyckiej budowli pozostawiły w przeciągu stuleci na budowie klasztoru barokowy charakter.

Klasztor oprócz swojej zakonnej funkcji, od dawna służył także społecznym celom. Po roku 1575, na pierwszym piętrze budowli powstała renesansowa sala sejmowa. V 1577 roku po raz pierwszy zasiadł w nowej sali sąd ziemski. Ogromny pożar miasta w 1689 roku zmienił konwent i kościół w zgłiszcza.

Dopiero w 1714 roku przystąpiono do przybudowy trzeciego skrzydła, które to wszak w 1734 roku zawalilo się. Od razu w następnym roku wznowiono prace rekonstrukcyjne a w 1758 roku oddano do użytku nową dwupiętrową budowę. Odnowiono również pozostałe skrzydła. Dotkliwe straty poniósł konwent po pożarze w 1790 roku.

XIX w. był dla konwentu wiekiem urzędowania. W głównym skrzydle, oprócz zgromadzenia, wymieniały się różne instytucje i urzędy. Dla potrzeb zakonu w pełni służyło tylko środkowe skrzydło.

W latach okupacji (1939 - 1945) cały kompleks został skonfiskowany na archiwum Rzeszy. Bombardowanie w 1945 roku znacznie zniszczyło klasztor i kościół. Od roku 1973 do roku 1989 przebiegała całkowita rekonstrukcja najbardziej zniszczonego wschodniego skrzydła klasztoru. Dziś służy ono jako wielofunkcyjna placówka kulturalno-społeczna dla potrzeb regionu.

Erby slezské šlechty, kdysi zdobíci prostory zemského sněmu, jsou dnes uloženy v Slezském zemském muzeu v Opavě